

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 Oslo

Norges Verdensarv
Postboks 181
7361 Røros, Norge

+47 72 41 00 30
post@norgesverdensarv.no
www.norgesverdensarv.no

Dato 31. januar 2018

Innspill til ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken

Norges verdensarv

Norges Verdensarv er en felles organisasjon for de 8 verdensarvområdene i Norge. I år blir organisasjonen 12 år. Det er 20 kommuner i Norge som har verdensarv innenfor kommunegrensen. Alle verdensarv-kommunene er medlem av Norges Verdensarv. Det er også 7 fylkeskommuner, et tyvetalls museer, frivillige organisasjoner, næringsutviklingsselskap og verneområdestyrer.

Innspill fra våre åtte verdensarvområder

Norges Verdensarv har gjennom årene hatt mange møter, samlinger, arbeidsverksteder og konferanser blant de som lokalt er engasjert i verdensarven. Det har gitt oss en innsikt i det lokale perspektivet, i hvor skoen trykker - og hvilke muligheter man ser.

I samband med ny stortingsmelding har Norges Verdensarv invitert verdensarvkoordinatorerne og de politiske lederne av verdensarvrådene til å komme med innspill til Norges Verdensarv. Innspillene til oss viser ingen motsetninger, men en stor grad av samsvar i hva som bør vektlegges.

Norges Verdensarvs innspill til Klima- og miljødepartementet tar utgangspunkt i de tilbakemeldingene og innspillene vi har mottatt.

Norges innsats internasjonalt og identifisering av verdensarv

Norge er i dag representert i UNESCOs verdensarvkomite. Norge bygger opp internasjonal kompetanse og yter verdifull innsats i dette arbeidet. Norges Verdensarv vil også berømme departementets og Norges engasjement i det internasjonale «Word Heritage Leadership Programme» som gjennomføres av IUCN og ICCROM.

Samtidig er vi bekymret for at kapasiteten som er frigitt til Norges arbeid i komiteen ikke har ført til nødvendig kompensasjon for verdensarvarbeidet i Norge. En oppbygging av kompetanse og kapasitet hjemme er nå helt nødvendig. Da kan vi i sterkere grad også støtte opp om UNESCOs strategi for å endre underrepresentasjonen på verdensarvlista, blant annet ved faglig støtte til nominasjonsarbeid i områder som er tematisk og geografisk underrepresentert.

I norsk sammenheng er det en viss usikkerhet knyttet til den reelle posisjonen til flere av stedene på den tentative lista. Lista har vært uforandret i lang tid, mens andre steder banker aktivt på. Gjennomføringen av en grundig revisjon av lista bør oppprioriteres og med en angivelse av antatt rekkefølge i nominasjonsarbeidet. Erfaringen viser at den lokale involveringen må tillegges betydelig vekt og omfattende involvering igangsettes helt i startfasen av nye nominasjoner. Generelt vil Norges Verdensarv slutte opp om at Norge prioriterer å sikre den verdensarven Norge har i dag, framfor å fremme nye steder til lista.

Nordisk samarbeid

Norges Verdensarv ber om at det nordiske samarbeidet om verdensarven styrkes, både som en del av det internasjonale arbeidet, men også i utvikling av samarbeid mellom de nordiske verdensarvstedene.

Det tidligere samarbeidet med felles plan om nominasjoner fra Norden kan med fordel løftes fram.

I over 20 år har det vært et samarbeid med sterk direkte involvering fra verdensarvstedene om en nordisk verdensarvkonferanse. I 2016 resulterte det i etableringen av en formell nordisk organisasjon for verdensarvstedene i Norden: «Nordic World Heritage Association». Samarbeidet mellom verdensarvstedene og de nasjonale organisasjonene har vist at det på noen områder vil være gunstig med prosjekter på tvers av landegrensene.

Siden 2012 har det nordiske nettverket bedt om at det etableres et nordisk samarbeid innen kunnskapsbygging og kompetanseheving. Det bør spenne fra stedssamarbeid, utvekslingsprogrammer til felles nordisk universitets- og høgskoleutdanning.

Den nordiske verdensarvforeningen arbeider med en kartlegging av hvilke verdensarvsteder i Norden som har likheter i de største utfordringene. På det grunnlaget identifiseres grupperinger av verdensarvsteder som vil ha særlig fordel av prosjektsamarbeid og erfaringsutveksling. Konkret er arbeidet innledet med et nordisk prosjekt i bærekraftig reiseliv.

Vi ønsker at Klima- og miljødepartementets budsjett tar høyde for et mer omfattende nordisk samarbeid om verdensarven, og samtidig tar initiativ til at det etableres finansiell støtte til dette fra de andre nordiske landene.

Verdensarvpolitikken

Norsk verdensarvpolitikk har hatt en positiv utvikling gjennom flere stortingsmeldinger. Stortingsmelding 35 hadde høye ambisjoner for verdensarvområdene. Mye er igangsatt, men tiltakene må videreføres med enda større kraft skal målene nås.

Norges verdensarv vil oppfordre departementet til å ta en ny gjennomgang av dokumentet «**Ny helhetlig verdensarvpolitikk**» fra 2012, her ligger det flere gode forslag som ikke ble med inn i stortingsmelding 35.

Satsingen på verdensarvråd, koordinatorene og verdensarvsentra er vellykket og må videreføres i alle verdensarvområdene. Oppgraderingen av formidling som en del av verdensarvarbeidet må fortsette med styrke.

Verdensarven i Norge: Trusler – sårbarhet og muligheter

Et av temaene på konferansen Verdensarvforum i fjor var hvordan verdensarvstedene i Norge er truet. De åtte verdensarvområdene i Norge presenterte et sammensatt trusselbilde. I oppsummering vil vi nevne trusselen som er representert ved endringer i klima, hverdagstrusler som uvetting bruk og skadeverk, stadige små endringer i bygningsdetaljer, større inngrep som ved «modernisering», ved veg- og andre utbygginger, manglende bærekraft i turismeutvikling, gjengroing av kulturlandskap eller rett og slett forfall. Enkelte trusler kan bare løses på overordnet nivå, mens andre kan best løses lokalt med målrettet innsats.

Deler av trusselbilde er å finne i interessekonflikter der forhold ikke er avklart, eller der det ikke er gjort en tidlig innsats for å arbeide fram konstruktive løsninger. Mange trusler har som årsak manglende kompetanse og kapasitet.

De truslene som verdensarvkoordinatorerne påpeker må tas svært alvorlig. Å stanse den pågående svekkelsen av de enestående verdiene ved våre verdensarvsteder må gis høyeste prioritet.

Dels ser det ut til at i en del sammenhenger fungerer ikke lovverket tilfredsstillende, bl.a. ved anvendelsen av Plan- og bygningsloven i verdensarvområdene. Det fordrer en gjennomgang av det juridiske grunnlaget for beskyttelse.

Verdensarven er berørt av arbeidet i mange sektorer, departementer og direktorater. Manglende forståelse og kunnskap i og mellom sektorene er en del av dagens trusselbilde.

Vi foreslår at den nye meldinga til stortinget tar opp disse utfordringene. Det bør igangsettes et omfattende arbeid med kartlegging av tilstanden og trusselbildet ved alle verdensarvstedene - og gjennomføre sårbarhetsanalyser. Samtidig må det i langs større grad enn tilfelle er nå, gjennomføres konsekvensvurderinger før tiltak. Terskelen for å igangsette konsekvensutredninger ved våre verdensarvsteder må settes lavt, uavhengig av hvilken sektor som er berørt.

Norges Verdensarv vil spesielt rette oppmerksomhet mot at mange av dagens trusler mot vår verdensarv kan unngås ved et langt sterkere lokalt engasjement:

- Gjennom energi og stimulans til å gjennomføre verdiskaping
- Ved en betydelig innsats på lokalt rettet kunnskapsutvikling som skaper et mentalt eierskap til verdensarvverdiene.
- Ved utvikling av handlingsrettet samarbeid mellom offentlig forvaltning, næringsliv og frivillig sektor.

Vi foreslår at den nye meldinga om kulturminnepolitikken inviterer til en samordnet innsats i våre verdensarvområder. Et partnerskapsprogram for verdensarven som gjør det mulig å ta vare på verdiene samtidig som innovativ kraft i verdiskaping utvikles. Kort og godt bli forbilder i å utnytte mulighetene til langsiktig å ta vare på våre kultur- og naturarvverdier.

Ny, helhetlig politikk i våre verdensarvområder

Norges Verdensarv legger til grunn at en ny Stortingsmelding vil bygge på UNESCOs fem strategiske satsingsområder for verdensarven (de fem C'er). Våre forslag for en helhetlig politikk i verdensområdene er basert på UNESCOs strategiske utgangspunkt.

Verdensarvområdene

Verdensarvstedene skal være fyrtårn for andre. Vi skal forvalte, formidle og utvikle vår natur- og kulturarv på en forbilledlig måte - og dele våre erfaringer med andre.

De 8 verdensarvstedene våre byr på et bredspektret knippe av utfordringer, og vi vil oppfordre departementet til å se på stedene som vesentlige arenaer for både utvikling, utprøving og formidling av bærekraftige løsninger.

- Verdensarvområdene bør bli arenaer for utvikling av fremragende kompetanse og ferdigheter i kulturminnevern, bygningsbevaring, skjøtsel og bærekraftig bruk. Verdensarvområdene kan derved fylle en viktig oppgave som opplærings- og formidlingsarenaer.
- Flere norske verdensarvområder omfatter store kulturlandskap. En større satsing på integreringen av natur- og kulturarv sammen med en nødvendig ivaretaking av våre kulturlandskap, må få høy prioritet i stortingsmeldinga. Jfr. Norges engasjement i World Heritage Leadership Programme.
- Vi trenger et verdiskapings- og utprøvningsprogram for verdensarven, hvor verdiene settes i fokus og hvor vi får fram de gode utviklingsprosjektene, som bygger på verdensarvverdiene i stedet for å skape konflikt med verdiene.
- Programmet må ha incentiver til sterk medvirkning fra verdensarvområdets interessenter («stakeholders») og utvikle ansvarliggjøring og engasjement i tett samarbeid mellom offentlig forvaltning, næringsliv og frivillig sektor.
- Programmet må ha en langsiktig karakter, minst 6 år, og verdensarvkoordinatorne og verdensarvsenterne må ha en sentral rolle. Gjennom nødvendig langsiktighet kan en legge vekt på hvordan kunnskap og holdninger produseres og kan integreres i verdikjeden.
- Programmet må være innrettet mot en undersøkende og innovativ tilnærming, gjennomføre uttesting av alternativer, gjøre metodisk bruk av evalueringer og justere kursen underveis. Et følgeforskningsprogram bør tilknyttes.

Verdensarvsentra

Verdensarvsentrene er i ferd med å bli viktige kraftsentra i verdensarvområdene, og sammen med koordinatorene vil de være de viktigste aktørene i det løpende arbeidet.

- De områdene som ikke har fått autoriserte verdensarvsentra må komme inn i ordningen så snart som mulig.
- Det må sikres finansieringsordninger for investeringene som svarer til de høye ambisjonene for senterne, og som tar høyde for at mange av verdensarvområdene ligger i små og relativt ressursvake kommuner.
- Verdensarvsenterne må settes i stand til å arbeide med den immaterielle kulturarven som grunnlag for å gi kulturminnene et meningsinnhold. Kunnskapsutviklingen må styrkes, enten ved å gi senterne mandat og midler, alternativt ved å styrke museumstilskuddene i de områdene der det er aktuelt.
- Verdensarvsenterne bør tildeles en sentral rolle når det gjelder overvåking, dokumentasjon og fortolkning, og derved danne grunnlag for en god formidling.

Samarbeid mellom verdensarvstedene

Samarbeid mellom stedene er viktig, noe det gode oppmøtet på både den norske og nordiske konferansen illustrerer. Både offentlig sektor, frivillige organisasjoner og bedrifter trenger å lære av hverandre i et samarbeid mellom stedene. Samtidig ser vi at med knappe ressurser finner aktørene det vanskelig å utnytte det potensiale som ligger i å lære av hverandre og systematisere samarbeidet.

- Det må etableres incentivordninger for samarbeid og erfaringsutveksling mellom stedene.
- Fellesorganisasjonen Norges Verdensarv må få tildelt ressurser og finansiell støtte slik at organisasjonen kan fortsette som en viktig samarbeidspart og fylle det grunnleggende i den rollen verdensarvstedene ønsker seg.

Vi ser fram til den nye stortingsmeldinga og den betydning verdensarvstedene i Norge kan få for alt arbeid med vår natur- og kulturarv.

For styret i Norges Verdensarv

Odd Sletten
Styrets leder

John A. Bryde
Daglig leder